Religieuze jongensbesnijdenis in Duitsland

Noot bij Landgericht Köln Urt. v. 7.5.2012 – 151 Ns 169/11 (AG Köln, Urt. v. 21.9.2011 – 528 Ds 30/11)

Ann-Katrin Habbig *

Op 7 mei 2012 deed het Landgericht in Keulen uitspraak over de strafrechtelijke toelaatbaarheid van de jongensbesnijdenis om religieuze redenen.[1] Het Hof was van oordeel dat een door een arts uitgevoerde religieuze besnijdenis strafrechtelijke gevolgen kan hebben zelfs als beide ouders toestemming hebben gegeven voor de operatie.

Feiten en beslissing

In 2010 voerde een Duitse arts op vraag van beide ouders een besnijdenis uit op een jongetje van vier. De operatie was niet medisch noodzakelijk. Twee dagen later werd de jongen in het universitair ziekenhuis in Keulen opgenomen om nabloedingen te stelpen. In eerste aanleg (Amtsgericht Keulen) werd de arts vrijgesproken van het toebrengen van een lichamelijk letsel. Het recht van de ouders op bestemming van de (religieuze) opvoeding van hun kind werd belangrijker geacht dan het recht van een kind op lichamelijke integriteit. In graad van beroep bevestigde het Keulse Landgericht de vrijspraak van de arts omdat er volgens het Hof geen sprake was van een medische fout. Bovendien stelde het Hof vast dat een verkeerde interpretatie van het recht door de arts onvermijdelijk was omdat er geen eenduidig antwoord op de vraag naar de toelaatbaarheid van deze besnijdenis in rechtspraak en literatuur bestond.[2] Hoewel de vrijspraak werd bevestigd, stelde het Hof wel dat in principe besnijdenis zonder medische aanleiding strafbaar is onder §223 Abs.1 van het Duitse Wetboek van Strafrecht.[3]

Betekenis van het arrest

Het Landgericht geeft met zijn uitspraak meer waarde aan de lichamelijke integriteit, en ook aan het recht op zelfbeschikking van een kind, dan aan het opvoedingsrecht van ouders. Het arrest roept natuurlijk vragen op in een moderne samenleving met verschillende religieuze en culturele achtergronden. Wat gebeurt er als mensen met verschillende religies samenleven en hoe gaan we ermee om als de cultuur en tradities van een minderheid en meerderheid verschillen? Is het arrest een voorbeeld van hoe de godsdienstvrijheid, gewaarborgd door de Duitse Grondwet, beperkt wordt om bepaalde nieuwe tradities te weren?
Terwijl de besnijdenis van vrouwen intussen in de meeste landen verboden is, wordt jongensbesnijdenis voor religieuze en traditionele redenen in de meeste landen toegestaan. Toch is er ook over deze vorm voortdurend discussie. Het Duitse arrest kreeg daarom niet toevallig wereldwijde mediale belangstelling. Het arrest van het Hof kan een signaal zijn voor anderen om naar de rechtbank te trekken en gelijkaardige rechtspraak uit te lokken. Bovendien kan een dergelijk arrest de rechtspraak van andere rechtbanken beïnvloeden.

Politiek antwoord

De wereldwijde media-aandacht maakte het thema ook politiek interessant. Joodse en islamitische leiders eisten een religieus recht op besnijdenis en zetten hun eis kracht bij door er zelfs mee te dreigen Duitsland te verlaten. Politieke actie was nodig om enerzijds de lichamelijke integriteit van personen te benadrukken en anderzijds aan te geven dat er wel degelijk respect was voor 'nieuwe' tradities en religie van alle bevolkingsgroepen. Een wettelijke regeling werd aangekondigd om rechtszekerheid te creëren voor ouders en personen die de besnijdenis doorvoeren. Na advies te hebben ingewonnen bij de Duitse ethische raad, kwam de Duitse regering in oktober 2012 met een voorstel dat snel wet werd. De aanpassing van het Duitse Burgerlijk Wetboek gebeurde al in december 2012.[4] Besnijdenis bij jongens blijft toegestaan onder strikte voorwaarden. Een besnijdenis moet voorts volgens de regels van de medische kunst worden uitgevoerd, en in de eerste 6 levensmaanden hoeft dit niet door een arts te gebeuren maar kan dit ook door speciaal opgeleide personen die door een religieuze groep aangewezen worden.

Gemiste kans?

De vraag rijst of dit wetsvoorstel niet te veel een compromis is en een gemiste kans om het zelfbeschikkingsrecht van kinderen te versterken en om hun lichamelijke integriteit te garanderen. De uitvoering op jonge leeftijd maakt het toch bijna onmogelijk om over een zelfbeschikkingsrecht te spreken. Uiteindelijk zijn het de ouders die een beslissing voor hun zoon nemen. De zaken worden hierdoor niet eenvoudiger, aangezien het een onomkeerbare beslissing is. Het wetsvoorstel had wel een mogelijkheid kunnen bieden voor veiligheid (onder behoud van de religieuze vrijheid) te zorgen door de verplichte aanwezigheid van een arts. De onduidelijke term "volgens de regels van de medische kunst" en de vordering na opgeleide personen creëert geen rechtszekerheid maar vereist meer uitleg en nieuwe definities.
In België ontbreekt een uitspraak over een dergelijke zaak en zijn er alleen uitspraken over het gebrek aan een akkoord tussen de ouders over de besnijdenis van hun zoon.[5] Net als in Duitsland bestaat er wel het recht op lichamelijke integriteit van kinderen.[6] Gezien het hoog aantal jongens in België bij wie een besnijdenis wordt uitgevoerd, is het misschien nodig om ook hier een discussie over de rechtsgrondslag te voeren.

* *Ann-Katrin Habbig, assistente aan de onderzoeksgroep Law, Science, Technology and Society aan de VUB.*

1 *Landgericht Köln Urt. v. 7.5.2012 – 151 Ns 169/11. http://www.justiz.nrw.de/nrwe/lgs/koeln/lg_koeln/j2012/151_Ns_169_11_Urteil_20120507.html.*
2 *Ibid en §17 Satz 1 StGB.*
3 *§223 Abs. 1 StGB.*
4 *§1631 d BGB Beschneidung des männlichen Kindes.*
5 *Vergelijk: Luik 9 april 1981, Rev.trim.dr.fam. 1982, 327, concl. R. MACAR en Brussel (jeugdkamer) 6 december 2011 Rev.trim.dr.fam. 2012, afl. 2, 409.*
6 *De Belgische Grondwet, Art. 22bis.*